

Балацька О. Л.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка*

Астахова С. А.,

*викладач кафедри германської філології та перекладу
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка*

Бабаш Л. В.,

*викладач кафедри загального мовознавства та іноземних мов
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка*

ПАРАМЕТРИ ПРЕДМЕТНОЇ СФЕРИ «НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ» У КРИТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ СТАТЕЙ)

Анотація. У статті представлено аналіз параметрів однієї зі сфер предметного змісту критичних зауважень, а саме – предметної сфери «Наукова діяльність» у критичних зауваженнях англomовної наукової статті, яка вважається провідним жанром сучасного англomовного наукового дискурсу. Матеріалом дослідження є 1 027 критичних зауважень, що містять 2 268 висловлень, котрі були відібрані з опублікованих в електронних наукових журналах Великої Британії та США у 2009–2011 рр. 350 англomовних наукових статей із десяти дисциплін, а саме – антропології, економіки, історії, лінгвістики, літературознавства, педагогіки, політології, правознавства, психології та соціології. Методика дослідження включає метод когнітивно-дискурсивної інтерпретації, інтерпретаційно-текстовий аналіз і кількісний аналіз. У статті зазначається, що предметний зміст критичних зауважень має двоїсту природу, оскільки об'єктом негативної оцінки може бути науковець або певний аспект наукової діяльності. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що наукова діяльність (а точніше, певний її аспект) завжди об'єктивується в критичному зауваженні як об'єкт негативної оцінки, причому актуалізація предметної сфери «Наукова діяльність» (її певного аспекту) охоплює дев'ять типів, які відповідають складникам наукової діяльності і включають *проблему / тему, теорію, методологію, дані, свідчення, висновки, текст, гіпотезу та дослідження*. Підраховано частотність піддання критиці того чи іншого аспекту наукової діяльності. При цьому результати нашого аналізу засвідчили, що об'єктом критики здебільшого стає не дослідження загалом, а певний його складник; зокрема, було виявлено, що основна питома вага в критичних зауваженнях, наявних в англomовних наукових статтях з обраних дисциплін, припадає на *проблему / тему* дослідження та *теорію*, використану в науковій праці; *методологія, текст, дані та свідчення* є значно менш типовими, тоді як зроблені *висновки* піддаються критиці досить рідко, а *дослідження* загалом і *гіпотеза* – okazіонально. Отже, актуалізація предметного змісту «Наукова діяльність» у критичних зауваженнях англomовної наукової

статті є облігаторною і охоплює дев'ять типів, що відповідають складникам наукової діяльності.

Ключові слова: англomовний науковий дискурс, жанр, критика, критичне зауваження, наукова стаття, предметна сфера «Наукова діяльність».

Постановка проблеми. Найвагомим жанром сучасного англomовного наукового дискурсу [5; 10; 11] є наукова стаття [6; 19], котра перебуває у фокусі уваги багатьох мовознавців [5; 10; 19 та інші]. Одним із найважливіших компонентів англomовної наукової статті є критика, що вербалізується у вигляді критичних зауважень.

Знання про наукову критику в англomовній науковій статті вважаємо корисним не лише для розвитку теоретичних лінгвістичних дисциплін, але насамперед для практичного застосування вітчизняними науковцями, яким нині все частіше доводиться публікувати результати своїх досліджень у закордонних наукових виданнях англійською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Критика в англomовному науковому дискурсі, зокрема англomовній науковій статті, уже поставала об'єктом досліджень сучасних мовознавців [7–9; 12–18], зокрема, у науковій літературі наявні розвідки присвячені аналізу формально-структурних, змістових і функціональних характеристик критичних зауважень в англomовній науковій статті [1; 3; 8; 9 та інші].

Незважаючи на наявність у науковій літературі розвідки, в якій описано низку зафіксованих в англomовній науковій статті об'єктів критики, виокремлених унаслідок проведення пілотного дослідження [2], вважаємо за доцільне детально висвітлити всі виокремлені об'єкти критики в англomовній науковій статті, враховуючи важливість зазначеного компонента статті для розвитку наукової думки.

Мета статті полягає у здійсненні детального аналізу предметної сфери «Наукова діяльність» в англomовній науковій статті.

Виклад основного матеріалу. Предметом критики сучасної англomовної наукової статті (далі – АНС) є певний аспект

наукової діяльності, причому через те, що ця діяльність здійснюється суб'єктом-науковцем, сам цей суб'єкт може теж бути предметом критики [3]. Ураховуючи вищезазначене, під час аналізу предметного змісту критичних зауважень (далі – КЗ) в АНС розрізняємо дві предметні сфери: «Науковець» і «Наукова діяльність».

У результаті аналізу параметрів предметної сфери «Наукова діяльність» уважаємо за доцільне взяти за основу наявні класифікації, зокрема результати вивчення концептосфери наукове дослідження [4], до якої, згідно з отриманими автором даних, входять 98 різних референтних концептів, що належать до 13 доменів, котрі відповідають складникам наукової діяльності, а саме: *проблема, тема, наука / наукова галузь, гіпотеза, дослідження, дані, мета, методологія, свідчення, висновки, дискусія, теорія й текст*. Більшість із перелічених складників було зафіксовано під час аналізу фактичного матеріалу нашого дослідження як такі, що актуалізовані в КЗ.

Під час аналізу фактичного матеріалу, яким постали 1 027 критичних зауважень, що містять 2 268 висловлень, відібраних із 350 статей з антропології, економіки, історії, лінгвістики, літературознавства, педагогіки, політології, правознавства, психології та соціології, опублікованих в електронних наукових журналах Великої Британії та США у 2009–2011 рр., було встановлено, що обрана *проблема / тема* дослідження, зокрема невивченість / недостатня вивченість певної наукової проблеми, незгода з іншим автором щодо обраного об'єкта чи предмета дослідження, його невідповідність поставленій меті або будь-які інші недоліки об'єкта дослідження, які тим чи іншим чином можуть вплинути на результати дослідження, була застосована як об'єкт критики в 37,29% від загального обсягу КЗ. Наприклад:

(1) *Although researchers have applied this theory in school settings, few studies address middle school learners.*

Наведене висловлення є КЗ, об'єктом якого виступає невивченість проблеми: практична відсутність досліджень, що стосуються учнів середньої школи.

До недоліків певної *теорії* відносимо вказівку на будь-які вади, хиби, невідповідності чи суперечності позиції, концепції або положення. За нашими підрахунками, до цього типу КЗ належать 27,65 % КЗ від їхньої загальної кількості. Наприклад:

(2) *...> this limited view of linguistic description, while it may answer questions of genetic affiliation or language typology, does not well serve the needs and interests of those who identify with the languages, should they need to relearn the language from documented sources. Certainly a grammar and lexicon is needed. But that is only part of the story. Once a language is no longer transmitted from one generation to the next, it takes a massive effort to re-introduce it. A grammar-driven approach is not the best way to do that.*

У цьому прикладі дослідник-автор АНС у своєму КЗ висловлює незгоду з поглядом іншого науковця на особливості здійснення лінгвістичного опису.

Використана *методологія*, тобто недоліки застосованих у процесі проведення дослідження методів або їхня повна невідповідність певному конкретному випадку, а саме зазначення вад або хиб способу, який використовувався для аналізу чи реєстрації даних дослідження, вказівка на те, що обрані методи не сприяють досягненню поставленої мети, критика наукового підходу до об'єкта дослідження, інакше кажучи, наявність КЗ щодо тих

чи інших дій, котрі виконувалися або не виконувалися науковцем у процесі проведення дослідження, зареєстровані як об'єкт критики в 14,12% від усіх досліджених КЗ. Наприклад:

(3) *The present study has notable methodological limitations. First, it is important to stress that the present study was a single-group quasi-experiment. Because of the lack of methodological rigor (e.g., the lack of comparison group, the absence of random assignment of participants), the factors that led to the current results are unknown. For this reason, the present findings should be treated as preliminary, and exaggerated interpretation of present data should be avoided. Second, although an increasing trend of psychological flexibility was found in the present study, using the general, non-problem-specific AAQ-16 (Bond & Bunce, 2003), the improvement was not significant <...>. A third methodological limitation is the variation in the number of participants per group. The number varied from two to seven participants. The size of the group may have influenced the degree of active engagement in study participation, as well as changes in outcome and process measures. A fourth limitation is the lack of intervention adherence checks. Because the interventions were closely scripted, adherence was not formally assessed. <...> Finally, a fifth notable methodological problem is that the present research exclusively relied on self-report measures.*

У цьому КЗ детально описуються недоліки обраного методологічного підходу, що могли негативно позначитися на отриманих результатах.

КЗ, об'єктом негативної оцінки в яких був *текст* АНС, наприклад недостатній обсяг наведеної в ньому інформації щодо певного питання, тобто недостатня кількість будь-яких графічних, табличних або вербальних даних, необхідних для розуміння адресатом статті концепції, розробленої адресантом, неадекватне вживання термінології тощо, були зареєстровані в 6,52 % проаналізованих КЗ. Наприклад:

(4) *The Harun Yahya website cites Tirmidhi for this hadith attributed to Wahb bin Munebbih but does not provide the precise citation.*

У фрагменті (4) автор висловлює критику щодо відсутності в аналізованому джерелі дослівної цитати.

Вади, хиби та недоліки *даних*, обраних для проведення дослідження або отриманих у процесі його здійснення, їхня невідповідність меті конкретної розвідки були зафіксовані як об'єкт критики у 6,34 % КЗ. Наприклад:

(5) *Although this was an exploratory, qualitative study with a small sample from one geographic region – the San Francisco Bay Area – it illuminates some of the issues facing parents, partners, and other relatives of veterans serving in the Iraq and Afghanistan Wars, none of which appear to be qualitatively different from those facing spouses of veterans.*

У цьому КЗ автор зазначає, що недоліком даних, використаних для дослідження, є малий обсяг вибірки, зробленої тільки в одному географічному районі, а саме – у районі затоки Сан-Франциско.

Недоліки *свідчень*, отриманих автором АНС або іншими науковцями, тобто недостовірність результатів, наявність у них похибок і обмежень, зумовлених конкретними умовами або застосованими у процесі дослідження методами тощо, спостерігаємо в 4,77 % КЗ від їхньої загальної кількості:

(6) *To summarize, results from a large number of investigations, while variant in methodology, suggest important*

relationships between mood, eating behavior and weight. However, findings are inconsistent and, in some cases, differ by gender.

КЗ (6) містить вказівку на суперечливість і суттєві відмінності між отриманими в процесі проведення дослідження результатами.

Зроблені **висновки**, їхня необґрунтованість або будь-які суперечності, зокрема недостатня кількість наведених / проаналізованих даних, необхідних для отримання достовірних висновків, а також неадекватне з погляду адресанта тлумачення отриманих результатів було зафіксовано як об'єкт критики у 2,04 % КЗ від їхньої загальної кількості. Наприклад:

(7) *...> such an interpretation of the results would be too simplistic, and is quite likely to be wrong. Assuming high levels of motivation in Saudi EFL learners would be in contradiction with their generally low level of second language achievement, and would not bring us any closer to understanding the roots of the problem of the relative lack of EFL success in Saudi Arabia.*

Суть цього КЗ полягає в тому, що автор статті вважає інтерпретацію результатів дослідження, яку могли б зробити без їхнього попереднього глибокого аналізу інші дослідники або він сам, занадто спрощеною.

Гіпотеза дослідження, сформульована науковцем, зокрема її недоліки, вказівка на будь-які вади, хиби, невідповідності або суперечності, виступає об'єктом критики оказіонально, а саме – у 0,88 % КЗ.

(8) *The hypothesis presented here is underspecified and vague but may be progressive as it is thought that analyzing disease states from an evolutionary perspective can ultimately do much to inform and influence medical theory and, ultimately, even intervention strategy.*

У КЗ (8) зазначається, що наведена в АНС гіпотеза є не досить чіткою й визначеною.

Дослідження загалом, без вказівки на конкретні його аспекти, піддається критиці зовсім рідко й було зафіксовано як об'єкт критики в 0,39 % від усіх проаналізованих КЗ.

(9) *Strengths and weaknesses, advantages and limitations of such research are obvious, well-known and will not be reviewed here.*

У цьому фрагменті бачимо КЗ, в якому автор, не наводячи підстави своєї негативної оцінки досліджень, проведених іншими науковцями, висловлює щодо них своє критичне ставлення (разом із висловлюванням позитивної оцінки). Отже, КЗ (9) не є «чистим», воно належить до периферійних реалізацій наукової критики, що є ще одним підтвердженням нетиповості КЗ, об'єктом яких є такі складники предметної сфери «Наукова діяльність», як *гіпотеза* та *дослідження*.

Висновки. Отже, актуалізація предметної сфери «Наукова діяльність» у критичних зауваженнях англомовної наукової статті є обов'язковою. Найбільшу питому вагу в англомовній науковій статті мають критичні зауваження, в яких критиці піддається *проблема / тема* й *теорія*, суттєво меншу – *методологія, текст, дані та свідчення*, незначну – *висновки*, а такі складники предметного змісту, як *дослідження* й *гіпотеза*, реалізуються оказіонально.

Перспективи подальшої роботи вбачаємо у здійсненні компаративного дослідження предметної сфери «Наукова діяльність» у критичних зауваженнях в англомовних та україномовних наукових статтях.

Література:

1. Балацька О.Л. Дискурсивні властивості критики в англомовній науковій статті : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – «Германські мови» / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2013. 20 с.
2. Балацька О.Л. Об'єкти критики в англомовній науковій статті. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. № 930. С. 91–96.
3. Балацька О.Л. Параметри предметної сфери «Науковець» у критичних зауваженнях англомовної наукової статті. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 2 (74). С. 195–198.
4. Бровченко І.В. Концептуальна метафора у кліше англомовного наукового тексту: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – «Германські мови». Харків, 2011. 20 с.
5. Ільченко О.М. Етикет англомовного наукового дискурсу. Київ : Політехніка, 2002. 288 с.
6. Яхонтова Т.В. Лінгвістична генологія наукової комунікації. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 420 с.
7. *Crossed Words: Criticism in Scholarly Writing* / ed. Françoise Salager-Meyer, Beverly A Lewin. Peter Lang Publishing, Incorporated, 2011. 371 p.
8. Fagan A., Martin P. The use of critical speech acts in psychology and chemistry research papers. *Iberica*. 2004. No. 8. P. 125–137.
9. Giannoni S. Negative Evaluation in Academic Discourse. A Comparison of English and Italian Research Articles. *Linguistica e Filologia*. 2005. No. 20. P. 71–99.
10. Hyland K. *Academic Discourse: English In A Global Context*. Bloomsbury, 2009. 256 p.
11. Hyland K. *Disciplinary discourses: Social interactions in academic writing*. Michigan : University of Michigan Press, 2004. 211 p.
12. Moreno A.I., Suarez L. A study of critical attitude across English and Spanish academic book reviews. *Journal of English for Academic Purposes*. 2008. No. 7. P. 15–26.
13. Moreno A.I., Suarez L. Academic book reviews in English and Spanish: Is “giving reasons for critical comments” a universal politeness strategy? *Constructing Interpersonality: Multiple perspectives and applications to written academic discourse* / ed. by R. Lorés-Sanz, P. Mur-Dueñas, E. Lafuente-Millán. Cambridge : Cambridge Scholars, 2010. P. 137–160.
14. Mur-Dueñas P. Critical Acts in Published and Unpublished Research Article Introductions in English: A Look into the Writing for Publication Process. *International Advances in Writing Research : Cultures, Places, Measures*. Parlor Press. The WAC Clearinghouse 2012. P. 403–420. URL: <http://wac.colostate.edu/books/wrab2011>.
15. Salager-Meyer F. From Self-Highlightedness to Self-Effacement: A Genre-Based Study of the Socio-Pragmatic Function of Criticism in Medical Discourse. *LSP & Professional Communication*. 2001. Vol. 1. No. 2. P. 63–84.
16. Salager-Meyer F. Rhetorical evolution of oppositional discourse in French academic writing. *Hermes, Journal of Linguistics*. 2000. No. 25. P. 23–48.
17. Salager-Meyer F. The rationale behind academic conflict: from outright criticism to contextual ‘niche’ creation. *UNESCO-ALSED-LSP*. 1998. № 21 (2). P. 4–23.
18. Salager-Meyer F., Alcaraz Ariza M.A., Zambrano N. The scimitar, the dagger, and the glove: Intercultural differences in the rhetoric of criticism in Spanish, French, and English medical discourse. *English for Specific Purposes*. 2003. No. 22. P. 223–247.
19. Swales J.M. *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1990. 260 p.

Balatska O., Astakhova S., Babash L. Parameters of “Scientific activity” object domain as exemplified in English-language research articles

Summary. The article analyses parameters of one of the spheres of criticism object domain, in particular “Scientific activity” object domain, as applied to critical remarks in the English-language research article, which is considered to be the leading genre of modern English-language scientific discourse. The study has been carried out using 1027 critical remarks containing 2268 critical utterances from 350 English-language research articles in 10 academic disciplines, namely Anthropology, Economics, Education, History, Law, Linguistics, Literature, Political Science, Psychology, and Sociology, published in electronic journals of the United Kingdom and the United States in 2009–2011. The research methodology includes cognitive-discursive interpretation method, text-interpretation analysis, as well as quantitative analysis. This paper has explained that criticism object domain is of dual nature, since the object of negative evaluation may be both a scientist and a certain aspect of scientific activities. The results of our study have demonstrated that scientific activity (or a certain aspect of it, to be more precise) is always objectified in a critical remark as

an object of negative evaluation. It was found that “Scientific activity” object domain (its aspect) can be divided into nine types that correspond to components of scientific activities and include *problem / topic*, *theory*, *methodology*, *data*, *results*, *text*, *hypothesis*, and *research*. The percentage of criticizing a particular aspect of scientific activities has been calculated. The results of our analysis showed that in the vast majority of critical remarks, the object of criticism is not the research as a whole, but its specific component. In particular, it was ascertained that the major part of critical remarks in English-language research articles in the academic disciplines mentioned above criticizes *problem / topic* of the research and *theory* used to perform it; *methodology*, *text*, *data*, and *results* are much less typical objects of criticism, *conclusions* are rarely criticized, while *research* as a whole and *hypothesis* have been found to be objects of criticism in few critical remarks. Our work had led us to conclude that “Scientific activity” object domain is obligatory in the critical remarks of English-language research articles and includes nine types that correspond to components of scientific activities.

Key words: critical remark, criticism, English-language scientific discourse, genre, research article, “Scientific activity” object domain.